

ממצאים בקשר עם נאותות בחינת הנחת העסק החי שבוצעה על ידי תאגידים מדווחים ורואי חשבון מבקרים ואיכות הגילוי שנכלל בדוחות הכספיים ביחס למצב הפיננסי: ליקויים וכשלים שנמצאו במסגרת בדיקת סגל רשות ניירות ערך (להלן - "דוח הממצאים")

מחלקה מקצועית - מרץ 2013

רקע

עקרון הנחת העסק החי הינו אחד העקרונות החשובים בבסיס דוחות כספיים הנערכים בהתאם לתקני החשבונאות הבינלאומיים. בהתאם להנחת יסוד זו וכמובא בסעיף 23 למסגרת המושגית להכנת הדוחות הכספיים והצגתם (להלן - "המסגרת המושגית"), דוחות כספיים יוכנו באופן נורמלי תחת ההנחה שהתאגיד ימשיך לפעול כעסק חי (Going Concern) בעתיד הנראה לעין ובהנחה שאין בכוונתו לחסל או לצמצם באופן משמעותי את פעילותו ואין הוא נאלץ לעשות כן.

תקן חשבונאות בינלאומי 1 בדבר הצגת דוחות כספיים (IAS 1) מגדיר את סט הפעולות שעל הנהלת התאגיד לבצע בבואה לערוך דוחות כספיים כאשר אחת מהן הינה הצורך לבחון את יכולת התאגיד להמשיך לפעול כעסק חי. כאשר ההנהלה מגיעה למסקנה, כי קיימות אי ודאויות מהותיות שעלולות להטיל ספק משמעותי באשר ליכולת התאגיד להמשיך ולהתקיים במתכונתו הנוכחית, עליה לכלול גילוי בדוחות הכספיים לקיומם של ספקות משמעותיים אלו ולאי הוודאויות המהותיות שהובילו לכך. אי ודאויות אלו עשויות לכלול היבטים רבים, כדוגמת בעיות ביכולת פירעון; קשיי נזילות; אי עמידה באמות מידה פיננסיות המובילה להעמדת התחייבויות לפירעון מיידי; גרעון משמעותי בהון החוזר וספקות באשר ליכולת לגשר עליו; קשיים מהותיים במיחזור חובות; חוסר הלימה מתמשך בין מקורות לשימושים; הפסדים תפעוליים מתמשכים המטילים ספק באשר לכדאיות הכלכלית בהמשך תפעול העסק במתכונתו הקיימת; מחסור מהותי במקורות למימון הפעילות העסקית השוטפת של התאגיד; גרעון ניכר בהון וכיוצא בזה.

סגל רשות ניירות ערך (להלן - "סגל הרשות"), הבוחן כחלק משגרת עבודתו את נאותות הגילוי והדיווח הכספיים, מבצע בין השאר, גם בדיקות שוטפות באשר לנאותות וסבירות האופן בו הנהלות ורואי חשבון מבקרים של תאגידים מדווחים מעריכים את הנחת העסק החי, וכן לגבי איכות הגילוי שנכלל בדוחות הכספיים באשר למצבם הפיננסי של תאגידים מדווחים. בחינת סגל הרשות הצביעה, בחלק מהמקרים, על קיומם של ליקויים וכשלים מהותיים ביחס לסבירות ואופן ביסוס הנחת העסק החי שהונחה ביסוד הדוחות הכספיים על ידי הנהלות ורואי החשבון המבקרים של התאגידים המדווחים וביחס להיקף ואיכות הגילוי שניתן על ידי תאגידים אלו. ממצאי סגל הרשות כללו, בין היתר, סוגיות הקשורות עם הסתמכות על גורמים מקלים, נוסח הפניית תשומת הלב שנכללה במסגרת דוח רואה החשבון המבקר, היקף ואיכות הגילוי שנכלל במסגרת הביאורים לדוחות הכספיים, תקופת בחינת נאותות הנחת העסק החי ועוד.

סגל הרשות מצא לנכון לשתף את הציבור בממצאיו באמצעות פרסום דוח ממצאים, המדגיש בפני התאגידים המדווחים ורואי החשבון המבקרים נושאים לגביהם הוא סבור כי יש להסב תשומת לב מיוחדת בעת הערכת מוסכמת העסק החי בדוחות כספיים שיפורסמו בעתיד. סגל הרשות מצפה, כי יישום בחינת הנחת העסק החי על ידי הנהלות התאגידים ורואי החשבון המבקרים שלהם בדוחות העוקבים יתבצע באופן מוקפד, וכי המסקנה המונחת ביסוד הנחת העסק החי תהא מושתתת על ראיות משכנעות התומכות במסקנה שהתגבשה ובהתממשות ההנחות שהובאו בחשבון ברמת הסבירות הנדרשת בנסיבות העניין.

להלן סקירה תמציתית של עיקרי הליקויים והכשלים אשר זוהו על ידי סגל הרשות ואשר קיבלו ביטוי בדוח הממצאים:

▪ **הסתמכות לא נאותה על גורמים מקלים** - סגל הרשות זיהה מקרים בהם התבצעה הסתמכות על גורמים מקלים מבלי להתבסס על אינדיקציות באשר לאפשרות ההתממשות הגורמים המקלים או כאשר סבירות ההתממשות לא הייתה גבוהה. בין היתר, בהקשר זה הוזכרו הליקויים להלן:

- הסתמכות על גיוס חוב עתידי, מבלי שהתקבלו אינדיקציות חיוביות ליכולת גיוס הכספים;
- הסתמכות על גיוס הון עתידי על בסיס ניסיון העבר ומבלי להביא בחשבון את מצב השוק הנוכחי בתחום פעילותו של התאגיד והאם ישנה התכנות כלכלית לגיוס;
- הסתמכות על שיפור משמעותי בתוצאות הפעילות וזאת מבלי שהתקבלו אינדיקציות התומכות ביכולת להביא לשיפור משמעותי בביצועים או תוך פרק הזמן המוערך;
- הנחת מימוש נכסים בתמורה שאינה עולה בקנה אחד עם מצב השוק (לדוגמה מימוש קרקע פנויה הממוקמת באזור שאין בו ביקוש או הנחת מימוש במחיר העולה על שווי ההוגן כיום מבלי שהתקבלו אינדיקציות התומכות בסבירות הנחה זו);
- הסתמכות על הסדר חוב כאשר האישורים הנדרשים לצורך הוצאת הסדר החוב אל הפועל היו מהותיים מאוד וחלקם הותלו בקבלת אישורים מהותיים מצדדי ג'.

▪ **הסתמכות על ערבויות והתחייבויות מבעלי שליטה כגורם מקל** - סגל הרשות נתקל במספר לא מבוטל של מקרים בהם ניתנה לתאגיד תמיכה על ידי בעל השליטה, בדרך כלל על רקע מצבו הפיננסי של התאגיד ולעתים אף בכדי להימנע מקיומם של ספקות משמעותיים להמשך פעילות התאגיד כעסק חי. שכיחות התופעה הובילה להיווצרות מגוון רחב של סוגי תמיכות בעלים לרבות, כוונה כללית, התחייבויות מותנות, התחייבויות ללא מסוימות מספקת וכדומה. בהקשר האמור, סגל הרשות מתמקד במצבים בהם הנהלות ורואי חשבון מבקרים נמנעו מלכלול הערת עסק חי על בסיס התקיימות התחייבויות וערבויות מבעלי שליטה כגורמים מקלים, כשהסתמכות כאמור הייתה מבוססת על התחייבויות וערבויות שלא עמדו בהגדרה הבסיסית של התחייבות בעלת תוקף משפטי מחייב או כאלה שאפשרו פתח מילוט לנותן ההתחייבות (כגון בנסיבות בהן ההסתמכות התבצעה בהתבסס על ניסיון עבר בלבד, בהתבסס על הצהרת כוונות ללא מחויבות משפטית, התחייבות שנמסרה בעל פה, הסתמכות הנעדרת מסוימות מבחינת סכומים, עיתוי ההזרמה ואופן ההזרמה).

סגל הרשות אף הזכיר נסיבות בהן בחינת יכולתו הפיננסית של הגורם אשר סיפק תמיכה לתאגיד לא נעשתה בצורה מספקת.

תשומת הלב מופנית בהקשר זה לעמדה משפטית מספר 10-199 בדבר ערבות מהותית של בעל שליטה לפירעון אגרות חוב אשר פורסמה על ידי סגל הרשות במהלך פברואר 2013 (לקישור לחוזר המחלקה המקצועית בנושא לחץ/כאן).

- **הסתמכות לא נאותה על תחזית תזרים מזומנים ועל הנהחות העומדות בבסיסה** - במספר מקרים הן ההנהלה והן רואה החשבון המבקר הסתמכו על תחזיות תזרימי מזומנים במסגרתן התברר כי עיתוי מועד קבלת המקורות הכספיים בידי התאגיד היה מאוחר ממועד הצורך להשתמש במקורות אלה לשם פירעון התחייבויות (השימושים בהם). בנוסף, נמצאו מספר מקרים בהם הן ההנהלה והן רואה החשבון המבקר לא כללו הערת עסק חי היות שתחזית תזרים המזומנים לשנה הראשונה ממועד המאזן הסתכמה ביתרה חיובית, על אף שתחזית תזרים המזומנים לתקופה שמעבר לשנה ממועד המאזן, הסתכמה ביתרה שלילית מבלי שלתאגיד היו תכניות מבוססות לעמידה בפירעון התחייבויותיו ולמימון פעילותו השוטפת.
- **השלכות צמצום משמעותי של הפעילות העסקית על הנחת העסק החי** - במקרים מסוימים, הנהלות תאגידים הניחו דעתם, כי הנחת העסק החי מתקיימת בעוד תכניות התאגידים לפירעון התחייבויותיהם התבססו על מימוש נכסים מהותיים המגיעים עד כדי צמצום משמעותי של פעילות התאגיד, הפיכת התאגיד לנטול פעילות עסקית מהותית ואף לשלד בורסאי.
- **בחינת הנחת העסק החי לתקופה קצרה מדי** - במספר מקרים, סגל הרשות מצא כי הנהלות תאגידים ורואי חשבון מבקרים ביססו את התקיימות הנחת העסק החי על מידע לתקופה של 12 חודשים או יותר, אשר אינו כולל אירוע משמעותי שהיה ידוע במועד הבחינה ועתיד להתרחש מיד עם תום תקופת הבחינה, ואשר עשוי להשפיע לרעה על הנחת העסק החי (לדוגמא, פירעונות משמעותיים של התחייבויות מיד עם תום תקופת הבחינה).
- **שינוי מסקנת העסק החי בחלוף פרק זמן קצר ללא שינוי מהותי בנסיבות** - במקרה ספציפי שהוזכר בדוח הממצאים היה מעבר מהפניית תשומת הלב המתייחסת לאי וודאות ביחס למצבו הפיננסי של התאגיד אך שאינה עולה כדי הערת עסק חי (בדוחות לרבעון השלישי של השנה אשר נחתמו בשנית במסגרת קבלת היתר לתשקיף מספר ימים קודם לפרסום הדוחות השנתיים), להפניית תשומת לב המתייחסת לקיומם של ספקות משמעותיים באשר להמשך קיומו של התאגיד כעסק חי (בדוחות השנתיים העוקבים אשר אושרו לפרסום בסמוך). בחינת מצבו הפיננסי של התאגיד העלתה כי בפרק הזמן שחלף בין פרסום הדוחות הכספיים האמורים לא חל כל שינוי בנסיבות הקשורות עם מצבו הפיננסי של התאגיד וכי בחינת הנחת העסק החי בדוחות לרבעון השלישי אשר צורפו לתשקיף לא נעשתה באופן נאות.
- **נוסחים חסרים/עמומים של ביאורי הנהלת התאגיד בדוחות הכספיים** - מבדיקות שערך סגל הרשות, נמצאו מקרים בהם ממצאי בחינת הנהלת התאגיד לא מצאו ביטויים בדמות הערכה סדורה של ההנהלה ואף לא ביטאו את צפי ההנהלה באשר להתממשות תכניותיה על מרכיבי השונים. חלף זאת, ציינה ההנהלה כי היא מאמינה או מקווה או חושבת שתכניותיה תתממשנה מבלי שניתן גילוי האם ההנהלה גם צופה או מעריכה ברמת ודאות גבוהה כי תכניותיה אכן תתממשנה. סגל הרשות מזכיר כי המסקנה בדבר מוסכמת העסק החי תתגבש רק לאחר ביצוע תהליך סדור במסגרתו ייבחנו כל התרחישים האפשריים והרלוונטיים והיא תשקף את התרחיש הסביר ביותר ולא את התרחיש האופטימי ביותר.
- **נוסחים עמומים/מותנים של הפניות תשומת לב בדוחות המבקרים של רואי החשבון** - בדיקת סגל הרשות העלתה, כי גם לאחר פרסום החלטת אכיפה של סגל הרשות מחודש אוקטובר 2010, לפיה על הפניית תשומת הלב להיות מנוסחת באופן ברור ומובן, שאינו משתמע לשתי פנים ובלתי מותנית בהתרחשות או באי התרחשות של אירועים שונים, נכללו הפניות תשומת לב של רואי חשבון מבקרים אשר נוסחו היה מותנה. במקרים אחרים נעשה שימוש בנוסחים לא מובנים באופן שאינו מאפשר להבין איזה עניין רצה רואה החשבון המבקר להדגיש, נוסחים הכוללים מידע רב אשר קשה להבין ממנו את המסר החשוב או נוסחים הכוללים הפניה לקונית לביאור מסוים בדוחות הכספיים מבלי שצוין העניין אליו מתייחס הביאור.
- **שימוש בהגנת מידע צופה פני עתיד בדוחות הכספיים ובחוות דעת רואה החשבון המבקר** - סגל הרשות נתקל במקרים בהם תאגידים כללו, לצד תיאור הערכות ההנהלה ותכניותיה באשר לעמידת התאגיד ביעדיו העסקיים ולהמשך פעולתו כעסק חי בעתיד הנראה לעין, התייחסות להיות מידע כאמור בגדר מידע צופה פני עתיד. באופן דומה, בחוות דעת רואה החשבון המבקר הוספה פסקת הדגש עניין המפנה לביאור אותו כללה ההנהלה בדבר מצבו הפיננסי של התאגיד וכן צוין, כי הערכות ההנהלה מהוות מידע צופה פני עתיד. יוזכר בהקשר זה כי סעיף 32א לחוק ניירות ערך קובע כי מידע צופה פני עתיד ייחשב ככזה ובלבד שאינו מהווה אומדן או מידע אחר שיש לכלול בהתאם לכללי החשבונאות המקובלים בדוחות הכספיים. לאור זאת, תאגיד אינו יכול לזכות בהגנת חוף מבטחים על מידע תחזיתי שנכלל בדוחות הכספיים.

- **היקף הגילוי הניתן במסגרת הביאורים לדוחות הכספיים לגבי מצבו הפיננסי של התאגיד** - במספר מקרים מצא סגל הרשות, כי על אף קיומם של סימני אזהרה ואי ודאויות מהותיות שעלו מהדוחות הכספיים וממקורות אחרים בקשר למצבו הפיננסי של התאגיד (כגון גרעון בהון החוזר ותזרים מזומנים שלילי מתמשך מפעילות שוטפת והפסדים מהותיים), לא נכלל גילוי נאות במסגרת הביאורים לדוחות הכספיים על סימנים אלו ועל תכניות ההנהלה לעמידה בפירעון התחייבויות התאגיד ולעמידה באתגרים הניצבים בפניו במסגרת פעילותו העסקית.

- **חוסר מעורבות הנהלת התאגיד בבחינת הנחת העסק החי** - אף שנטל בחינת הנחת העסק החי חל בראש ובראשונה על הנהלת התאגיד, סגל הרשות זיהה מספר מקרים בהם הנהלת התאגיד לא הייתה מספיק מעורבת בבחינת העסק החי ואף נמצאו מקרים בהם הנהלת התאגיד לא ביצעה הערכה עצמאית ובלתי תלויה בהערכתו של רואה החשבון המבקר באשר לנאותות הנחת העסק החי. כך למעשה, הסתמכה הנהלת התאגיד על ראיות הביקורת שאסף רואה החשבון המבקר ומסקנתה התבססה על ממצאי עבודת הביקורת.

יובהר כי האמור במסגרת החוזר המקצועי מהווה סקירה תמציתית ולא ממצה של דוח הממצאים ולפיכך אינו מהווה תחליף לקריאת נוסחו המלא ולבחינת מכלול ההשלכות הנגזרות מכוחו באשר לאופן יישום בחינת הנחת העסק החי על ידי הנהלות התאגידים ורואי החשבון המבקרים.

לקישור לדוח הממצאים כפי שפורסם על ידי סגל הרשות [לחץ כאן](#)

**בברכה,
המחלקה המקצועית**